

Stor hornugle *Bubo bubo*

Eagle owl

Den store hornugle er udbredt fra Norge, Frankrig, Portugal og Mauretanien i vest, gennem Rusland og Asien til Stillehavet i øst, og mod syd til Indien, Arabiske Halvø og Sahara. I Europa findes de største bestande i Spanien, Tyrkiet, Rusland og Finland. Den europæiske bestand er gået kraftigt tilbage i det 20. århundrede (Mikkola 1983). Siden 1970'erne er bestanden flere steder atter stigende, hjulpet godt på vej af store genudsætningsprojekter, bl.a. i Norge, Sverige og Tyskland. Arten blev udryddet i Danmark i 1880'erne, men genindvandrede i begyndelsen af 1980'erne efter 100 års fravær (Frikke & Tofft 1997). I Danmark yngler den store horn-

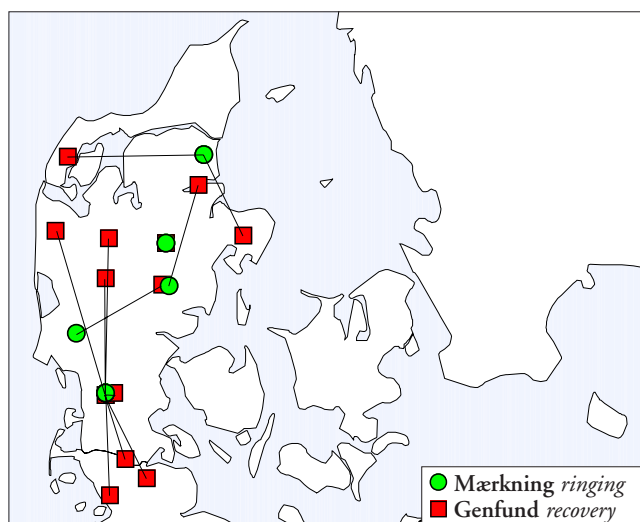

Fig. 1. Samtlige genfund forbundet til mærkningslokaliteter for stor hornugle ringmærket i Danmark (n=15). All recoveries connected to recovery sites of eagle owl ringed in Denmark (n=15)

ugle spredt og fåtalligt over det meste af Jylland. I 2003 er bestanden vurderet til 25-30 par (Grell m.fl. 2004). Den store hornugle er nataktiv og er i Europa en udpræget standfugl. I det nordlige Rusland kan den have en nomadisk levevis.

Mærknings- og genmeldingsdata

I Danmark blev den store hornugle første gang ringmærket i 1984, og frem til 2002 er mærket i alt 94 (fig. 2), heraf 90 som redeunger. Flest fugle er mærket i 1996 (13), 1997 (13) og 2000 (10). Tre fugle er mærket af Vildtbiologisk Station Kalø, resten af Zoologisk Museum.

Ringmærkningen af den store hornugle har resulteret i 15 genfund af 14 fugle, svarende til en genmeldingsandel på 15%. De genmeldte fugle er ringmærket i Jylland, flest i den sydlige del (8). I alt 13 genfund (93%) er af fugle ringmærket som redeunger. Disse ungfugle er mærket i perioden 19. maj til 15. juni; flest i maj (9). I Danmark er desuden genfundet syv store hornugler, ringmærket i udlandet.

Spredning

Den store hornugle er ikke en trækfugl, men bevæger sig over store afstande; i alt 67% af genfundene er gjort over 50 km fra mærkningslokaliteten (fig. 1). Fra ungerne forlader reden, formentlig i juni, og frem

Fakta Facts

Mærkninger *Birds ringed* 94

Genmeldinger *Recoveries*

Antal genmeldinger *No. of recoveries* 15

-heraf uden for Danmark *Recovered abroad* 3(20%)

Antal fugle *No. of individuals* 14

-heraf mærket som unger *Ringed as chicks* 13(93%)

Genmeldingsandel *Proportion recovered* 15%

Mærket i udlandet og genmeldt i Danmark 7

Ringed abroad and recovered in Denmark

Ekstremer *Extremes*

Højeste alder *Oldest bird* 4 år 9 mdr.

Længste afstand *Longest dist.* Tyskland *Germany* 163 km

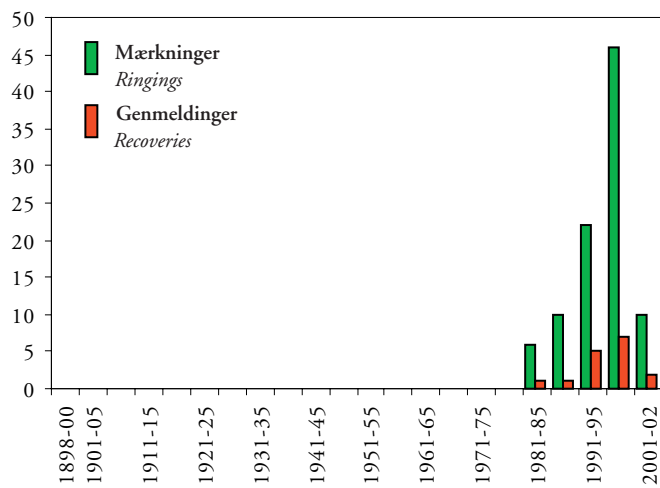

Fig. 2. Mærknings- og genmeldingsår for stor hornugle ringmærket i Danmark. Ringing and recovery year of eagle owl ringed in Denmark.

til oktober bliver de unge fugle tilsyneladende i nærområdet. Fire ungfugle er genfundet i denne periode, alle inden for en radius af 6 km fra reden (gennemsnitligt 2,5 km). Tre redeunger er genmeldt fra deres første vinter i februar og marts, gennemsnitligt 68 km fra mærkningslokaliteten (52-85 km). Således forlader ungerne sandsynligvis forældreterritoriet sidst på efteråret eller først på vinteren.

Redeunger genfundet i deres tredje kalenderår er gennemsnitligt genfundet 88 km fra mærkningslokaliteten (n=2, 78-98 km). Redeunger genfundet i deres fjerde kalenderår eller senere, dvs. i kønsmoden alder, har gennemsnitligt tilbagelagt 78 km (n=5, 0-126 km). I Sverige er kønsmodne fugle gennemsnitlig genfundet 48 km fra fødestedet (Olsson 1997). Spredning af ungerne (>10 km) sker i alle retninger: fire er fundet mod nord, tre mod syd og én mod vest. Et lignende spredningsmønster er fundet i Sverige (Olsson 1997). En dansk fugl er genmeldt to gange: den blev mærket 2. juni 1991 i en rede i Sønderjylland og blev 17. februar 1992 bragt i pleje nær Herning 85 km nord for mærkningsstedet. I april året efter blev fuglen fundet død nær Bredstedt i Nordtyskland, 163 km syd for udsætningsstedet (78 km fra mærkningsstedet).

Et genfund gælder en fugl mærket som voksen: den blev mærket 17. september 1996 ved Ovtrup nær Varde og fundet trafikdræbt 8. maj 1999 ved Sønder Vissing nær Silkeborg, 82 km mod nordøst (fig. 1).

Genindvandringen

Den relativt nye danske ynglebestand har afsæt i Tyskland. Samtlige syv genfund i Danmark af store hornugler mærket i udlandet er fugle ringmærket i Slesvig-Holsten som ungfugle i perioden 1985-1994, flest i årene 1985-87 (5)(fig. 3). De er genfundet på

Als (1), i det sydlige Jylland (4) og i Midtjylland (2). Fire af dem er genmeldt mindre end to år efter de blev mærket, resten hhv. 3, 6, og 10 år efter mærkningen. Genfundene er et resultat af et storstilet udsætningsprojekt i Slesvig-Holsten. I årene 1983-2002 blev udsat 681 ringmærkede unger (Asmussen 2003). Lignende udsætningsprojekter er gennemført flere steder i Sverige (Olsson og Philipsson 2000). Fra midten af 1970'erne til 2004 er udsat omkring 3.740 store hornugler i Sverige. Disse har resulteret i 40 genfund i udlandet – 26 i Norge og 14 i Finland – men ingen i Danmark (T. Fransson pers. medd.).

Efter de første ynglepar havde etableret sig i det sydlige Jylland, bidrog disse pars afkom til den videre ekspansion mod nord. Unger fra den første kendte danske ynglelokalitet i Sønderjylland har dels bevæget sig mod nord til Midt- og Vestjylland (3), dels mod syd til Tyskland (3)(fig. 1).

Ingen danske eller udenlandske fugle er genfundet på øerne øst for Lillebælt. Tilsyneladende er større vandflader eller havområder en barriere for spredning af stor hornugle.

Genmeldings- og dødsårsager

Ud af de 15 genmeldte fugle er én aflæst, seks er fundet døde af ukendt årsag (en er muligvis druknet), to er fundet skadet (og døde) af ukendte årsager, seks er kollideret med menneskeskabte genstande (to med trådnæt over dambrug, én med elledninger og tre med biler). Af syv udenlandsk mærkede fugle genfundet i Danmark er fire ud af syv (57%) døde af kollision

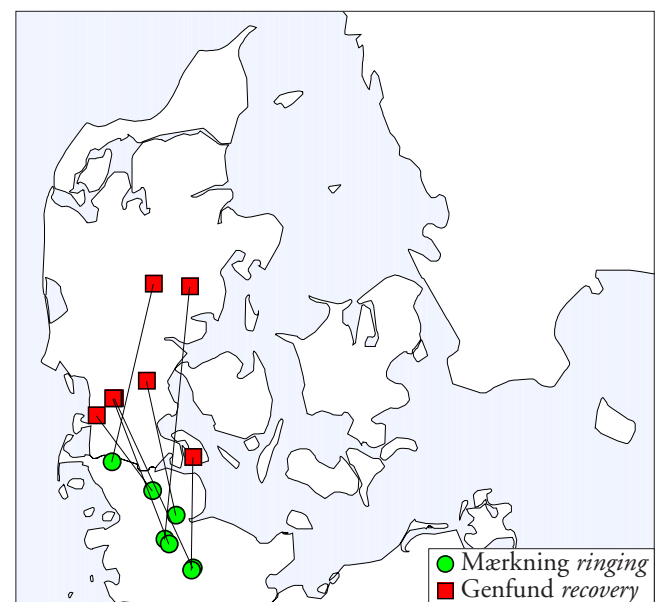

Fig. 3. Mærkningslokaliteter forbundet til genfindingslokaliteter for stor hornugle ringmærket i udlandet og genmeldt i Danmark (n=7). Ringing locations connected to recovery sites of eagle owl ringed abroad and recovered in Denmark (n=7).

med ledninger eller biler. I Sverige er fundet samme tendens, med kollision med ledninger og transformere samt bil- og togtrafik som de dominerende kendte dødsårsager (Olsson 1997). I den svenske bestand er det påvist, at omkring 77% af ungerne dør inden de som treårige bliver kønsmodne (Olsson 1997). Ældste danske fugl blev 4 år og 9 mdr. Den var mærket som redeunge 7. juni 1988 i Sønderjylland og blev 14. marts 1993 fundet død i en grusgrav ved Flensborg i Tyskland. En fugl mærket i Tyskland og aflæst i Midtjylland blev mindst 10 år. Den ældste fugl i det europæiske materiale blev 24 år og 9 mdr. (Staav 2001).

English summary

The eagle owl is a scarce breeding bird in Denmark with a fairly scattered breeding distribution in Jutland. The species recolonised Denmark in the early 1980s after 100 years of extinction. The population was estimated at 25-30 pairs in 2003. The first eagle owl was ringed in Denmark in 1984, with the highest numbers ringed in 1996 (13), 1997 (13) and 2000 (10). Ninety birds were ringed as chicks. The recovered birds were all ringed in Jutland, mainly in the south. Thirteen birds ringed as chicks have been recovered. The recoveries show that even though the eagle owls do not migrate,

some do disperse over longer distances (the furthest 163 km). Sixty-seven per cent of the recoveries were more than 50 km from the ringing site. Most juveniles seem to stay close to their hatching sites until October: four birds were all recovered less than 6 km from the ringing site (mean 2.5 km). Three birds have been recovered during their first winter. These birds were found 52-85 km (mean 68 km) from the ringing site. Birds ringed as chicks and recovered as mature (at least three years old) had on average moved 78 km (0-126 km, n=5). The Danish birds do not show any preferred direction of dispersal. Three chicks from the first breeding pair in southern Jutland were later recovered in central and western Jutland, and three were recovered in Germany. The recoveries of eagle owls ringed abroad show that the colonisation of Denmark over the last 20 years has its origin in the population in Germany: seven reintroduced birds ringed as juveniles in Schleswig-Holstein have been recovered in Denmark, all in southern and central Jutland. Neither Danish nor foreign birds have been recovered east of the Little Belt, indicating that the sea could be a major barrier to the dispersal of eagle owls.

One of the recoveries was a live recapture, six birds were found dead, two died in captivity (rearing) and six birds collided fatally with vehicles (3), wires (1) or fishpond nets (2). Collisions with vehicles and wires are also the major causes of death among foreign birds recovered in Denmark.